

Коберник Олександр Миколайович,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини,
Коблик Віталій Олександрович,
аспірант

МЕТОДИКА ДІАГНОСТУВАННЯ В ПІДЛІТКІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ

Розглядаючи основні підходи до визначення та вивчення результатів виховання особистісних якостей, Л. Проколієнко, Д. Ніколенко, І. Зверева, Л. Коваль, П. Фролов та інші зазначають, що феномен вихованості відрізняється великою складністю і розглядається у різних аспектах. Вихованість є найважливішою психолого-педагогічною та соціально-психологічною характеристикою особистості, вона неподільно пов'язана з усіма її сторонами, відбиває ступінь її всебічності та гармонійності. [1, с. 416].

Вихованість у підлітків ціннісного ставлення до праці розглядається нами як результат цілеспрямованого і систематично здійснюваного процесу формування в підлітків такого особистісного утворення, яке характеризує місце трудової діяльності в загальній системі цінностей індивіда та проявляється в їх бажанні сумлінно, відповідально та активно проводити позаурочну добродійну трудову діяльність, що є безкорисливою та добровільною на користь інших людей. При цьому досить важливо визначити результати цього процесу, здійснивши діагностику.

Як зазначають науковці, про ступінь вихованості індивіда судять за певними критеріями, які виступають засобом для судження, ознакою, на основі якої робиться оцінка певного явища або якості, та показниками, що характеризують даний критерій і роблять його доступним для вимірювання і спостереження.

У результаті аналізу наукових джерел нами визначені такі критерії, показники та рівні вихованості ціннісного ставлення до праці в підлітків у процесі добродійної трудової діяльності: емоційно-мотиваційний, когнітивний та діяльнісно-практичний з відповідними показниками.

Емоційно-мотиваційний критерій включає такі показники: усвідомлення підлітками праці як особистісної та суспільної цінності, емоційна налаштованість вихованця на добродійну трудову діяльність, схильність до щирого співчуття, співпереживання, наполегливість, вияв волі в організації добродійної трудової діяльності, задоволеність від її результатів, потреба у наданні допомоги нужденним та у здійсненні добродіяння, бажання приносити користь іншим, стійкий інтерес до добродійної трудової діяльності, саморегуляція, самоконтроль емоційних станів у процесі праці.

Когнітивний *критерій* відображає засвоєння найважливіших знань про працю, їх глибина, прагнення узагальнювати і аналізувати матеріал, давати оцінку трудовій діяльності. Тому показниками *когнітивного критерію* є: розуміння підлітками значення праці в процесі особистісного становлення та

розвитку суспільства; наявність знань про сутність праці як цінності, їх обізнаність з видами добродійної трудової діяльності, змістом добродійності, поінформованість з певних способів виконання трудових операцій та здійснення добродіяння шляхом праці.

Показниками *діяльнісно-практичного* критерію є: впевненість у собі, практичний досвід здійснення різної за змістом добродійної трудової діяльності, здатність долати труднощі у праці, прагнення довести до завершення трудову справу, уміння приймати самостійні рішення та відповідати за них, здатність проявляти трудову активність.

Зазначимо, що єдиної та загальноприйнятої методики діагностики ціннісного ставлення до праці не існує. Це пояснюється неоднозначністю виділених ознак та проявів, комплексністю та багатоаспектністю феномена. Тому для вивчення даного особистісного утворення застосовуються суттєво різні методи. У першу чергу, це так звані емпіричні методи дослідження, які спрямовані на пізнання дійсності. До цієї групи методів належать педагогічне спостереження, опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування), аналіз змісту педагогічної документації і результатів діяльності, рейтинг, тестування, експертна оцінка тощо.

На нашу думку, найбільш актуальним набором методик, що відповідають обраним критеріям і показникам, для дослідження проявів підлітками ціннісного ставлення до праці можуть служити такі: 1) методика ранжування цінностей М. Рокича; 2) опитувальник, побудований за методикою незакінчених речень Сакса і Леви; 3) авторська анкета «Праця як особистісна і суспільна цінність»; 4) тест на визначення трудової активності; 5) опитувальник для діагностики здатності до емпатії (А. Мехраб'ян, Н. Епштейн). [1, с. 320].

Такий вибір можна пояснити тим, що за допомогою відповідних методів та методики розкриваються виділені нами критерії та показники ціннісного ставлення до праці.

Отже, для діагностування вихованості в підлітків ціннісного ставлення до праці необхідною умовою є визначення критеріїв, показників та рівнів, а також підбір необхідних методів та методик, що забезпечать встановлення ефективності трудового виховання в школі.

Література:

1. Диагностическая и коррекционная работа школьного психолога / под ред. И. В. Ду-бровиной. – М., 1987. – 320 с.

2. Зверева І.Д., Коваль Л.Г., Фролов П.Д. Діагностика моральної вихованості школярів: Метод. посібник. - К.: ІСДО, 1995. - 156 с.